

บทที่ ๕

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัญหา อุปสรรค และแนวทางพัฒนาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์

ดำเนินการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัย เชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษากับกลุ่มตัวอย่าง คือ พระสงฆ์ในพื้นที่อำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ จำนวน ๒๕๗ รูป โดยการใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Taro Yamane) ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .๙๑๕ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way ANOVA) เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันจึงทำการเปรียบเทียบรายคู่ โดยมีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD) โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผู้ตอบแบบสอบถามโดยส่วนใหญ่มีอายุ ๓๖ - ๔๕ ปี จำนวน ๑๐๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๙ มี ๑๑ - ๑๕ พรรษา จำนวน ๑๒๗ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๔ เป็นนักธรรมเอก จำนวน ๑๑๓ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๐ ไม่มีวุฒิเปรียญธรรม จำนวน ๒๔๒ รูป คิดเป็นร้อยละ ๙๔.๒ และ การศึกษาระดับปวส./ปริญญาตรี จำนวน ๑๑๐ รูป คิดเป็นร้อยละ ๔๒.๘

๕.๑.๒ ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๑$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านธัมมัญญตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = ๔.๑๐$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นนักวางแผนและจัดทำนโยบายสอดคล้องกับการบริหารคณะสงฆ์ ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอรรถัญญตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ใน

ระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีเป้าหมายในการทำงาน ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอัตตัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่องานสูง ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านมัตตัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.03$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้กำหนดแผน หรือนโยบายสอดคล้องกับทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกาลัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้รู้จักวางแผนการทำงานโดยใช้เวลาอย่างเหมาะสม ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านปริสัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านบุคคลัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.06$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการที่มีความสามารถในการใช้รูปให้เหมาะกับงาน ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓ การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล เป็นการทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างตัวแปร ได้แก่ การจำแนกตามอายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ ดังนี้

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = 1.034$, $Sig = .376$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F = .860$, $Sig = .463$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

พระสงฆ์ที่มีการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F=0.183$, $Sig=.908$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F=0.943$, $Sig=.421$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน ไม่แตกต่างกันทุกด้าน

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน ($F=2.301$, $Sig=.078$) จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกันคือ ด้านมัตตัญญูตา ส่วนด้านอื่นๆ ไม่แตกต่างกันทุกด้าน ดังนั้น จึงได้ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นคู่ต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านมัตตัญญูตา ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD) พบว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษาประถมศึกษาหรือต่ำกว่ามีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านมัตตัญญูตา มากกว่า พระสงฆ์ที่มีการศึกษามัธยมศึกษา/ปวช. อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

๕.๒ อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นที่สำคัญและน่าสนใจเกี่ยวกับภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยจะอภิปรายผลตามลำดับดังนี้

๕.๒.๑ ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์

จากผลการวิจัย พบว่า ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ โดยภาพรวม พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.11$) เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เมื่อพิจารณารายด้านสามารถที่จะนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๑) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านธัมมัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.10$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นนักวางแผนและจัดทำนโยบายสอดคล้องกับการบริหารคณะสงฆ์ ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก ธัมมัญญูตา เป็นการรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้งาน รู้หน้าที่ รู้กติกาที่มีความ

เกี่ยวข้องในการดำเนินงาน กล่าวคือ ผู้นำนั้นจะต้องรู้จักเหตุ รู้หลักการ รู้กฎ กติกาเหล่านี้ให้ชัดเจน เพื่อที่จะเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านธัมมัญญตา อยู่ในระดับมาก^๑ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา)** ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักเหตุ อยู่ในระดับมาก^๒ นอกจากนี้ยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านธัมมัญญตา อยู่ในระดับปานกลาง^๓

๒) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอรรถัญญตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีจุดมุ่งหมาย หรือมีเป้าหมายในการทำงาน ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก อรรถัญญตา เป็นการรู้จักผล รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล กล่าวคือ ผู้นำที่ดีจะต้องรู้จักจุดหมาย หรือเป้าหมายของหลักการที่ตนปฏิบัติ เข้าใจวัตถุประสงค์องค์การว่าจะไปทางไหนเพื่อประโยชน์อะไร เพื่อให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอรรถัญญตา อยู่ในระดับมาก^๔ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา)** ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การ

^๑พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๕.

^๒พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^๓พระสามารถ อานนโท เนตรแสง, ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม, **วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๕๐.

^๔พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์.

บริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักผล อยู่ในระดับมาก^๕ นอกจากนั้นยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านอัตตัญญูตา อยู่ในระดับปานกลาง^๖

๓) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอัตตัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่องานสูง ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก อัตตัญญูตาเป็นการรู้ตน รู้ว่าตนเองมีคุณสมบัติ มีความสามารถอย่างไร และต้องรู้จักพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอ ผู้นำที่ดีนั้นจะต้องสำรวจอยู่เสมอว่าตนเองมีจุดอ่อนจุดแข็งอะไรแล้วดำเนินการปรับปรุงจุดอ่อนของตน ในขณะที่เดียวกันก็พัฒนาจุดแข็งของตนให้ดีขึ้นเรียกกล่าวคือ ผู้นำ ที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านอัตตัญญูตา อยู่ในระดับมาก^๗ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักตน อยู่ในระดับมาก^๘ นอกจากนั้นยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านอัตตัญญูตา อยู่ในระดับปานกลาง^๙

๔) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านมัตตัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๐๓$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมาก คือ พระสังฆาธิการ

^๕พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”.

^๖พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”.

^๗พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอดากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.

^๘พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”.

^๙พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”.

เป็นผู้กำหนดแผน หรือนโยบายสอดคล้องกับทรัพยากรทางการบริหารที่มีอยู่ ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก มัตตัญญูตา เป็นการรู้จักประมาณ รู้จักความพอดี กล่าวคือ ต้องรู้จักขอบเขตความพอเหมาะในการทำงานในเรื่องต่างๆ ดังนั้น ผู้นำที่ดีนั้นต้องรู้จักความพอเหมาะพอควรในการที่จะทำกิจการทุกอย่างให้ลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านมัตตัญญูตา อยู่ในระดับมาก^{๑๐} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา)** ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปปุริสธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักประมาณ อยู่ในระดับมาก^{๑๑} นอกจากนั้น ยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง)** ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านมัตตัญญูตา อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๒}

๕) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกาลัญญูตา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=๔.๑๔$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้รู้จักวางแผนการทำงานโดยใช้เวลาอย่างเหมาะสม ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก กาลัญญูตา เป็นการรู้จักเวลา รู้จักเวลาที่ควรประกอบกิจการงานต่างๆ หรือทำงานให้ทันกับเวลา เหมาะกับเวลาและรู้คุณค่าของเวลา ผู้นำที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องเป็นผู้รู้จักการบริหารเวลาหรือวางแผนให้เหมาะสมกับเวลาอย่างถูกต้อง ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ)** ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านกาลัญญูตา อยู่ในระดับมาก^{๑๓} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา)** ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอ

^{๑๐}พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.

^{๑๑}พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปปุริสธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี.

^{๑๒}พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม”.

^{๑๓}พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปปุริสธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.

บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปติธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักกาล อยู่ในระดับมาก^{๑๔} นอกจากนั้นยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านกาลัญญา อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๕}

๖) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านปรัสนัญญา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.15$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเข้าใจขนบธรรมเนียม ประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงาม ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก ปรัสนัญญา เป็นการรู้ชุมชน รู้สังคม ตั้งแต่ในขอบเขตที่กว้างขวางจากสังคมโลก สังคมประเทศชาติ ว่าอยู่ในสถานการณ์อย่างไร มีปัญหาอย่างไร จะได้สามารถเข้าใจความต้องการของสังคมนั้นได้ถูกต้อง หรือแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด นอกจากนี้ยังต้องรู้เข้าใจในระเบียบกฎเกณฑ์ วัฒนธรรม ประเพณีของสังคมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงสถานการณ์ต่างๆ ของสังคมนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง จะได้สามารถนำความสงบสุข สันติสุขความก้าวหน้ามาสู่มวลชน หมู่คณะและสังคมได้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสใน อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านปรัสนัญญา อยู่ในระดับมาก^{๑๖} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปติธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปติธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักชุมชน อยู่ในระดับมาก^{๑๗} นอกจากนั้นยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านปรัสนัญญา อยู่ในระดับปานกลาง^{๑๘}

๗) ระดับความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากลี จังหวัดนครสวรรค์ ด้านปุกคัลญญา พระสงฆ์มีความคิดเห็นต่อความเป็นภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆา

^{๑๔} พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปติธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”.

^{๑๕} พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม”.

^{๑๖} พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.

^{๑๗} พระมหาคมเพชร วชิรปญโญ (เรืองผา), “การนำหลักสัปติธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”.

^{๑๘} พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม”.

การ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=4.06$) เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด คือ พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้รูปให้เหมาะกับงาน ส่วนข้ออื่นอยู่ในระดับมากทุกข้อ เนื่องจาก บุคคลโปรปัญญาตา เป็นการรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่จะต้องเกี่ยวข้องด้วย รู้ว่าควรจะทำปฏิบัติต่อเขาได้ถูกต้องเหมาะสมและได้ผลอย่างไร ดังนั้นผู้นำที่ดีย่อมต้องรู้บุคคล รู้ประเภทของบุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เพื่อให้สามารถเลือกใช้รูปให้เหมาะสมกับงาน ในการบริหารงานทุกๆ ด้าน เพื่อให้เกิดประโยชน์และคุณค่าแก่ผู้ปฏิบัติงานทุกรูป ตลอดจนสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับหมู่คณะและองค์กรได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ดังนั้น พระสงฆ์จึงมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า พระภิกษุมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ด้านบุคคลโปรปัญญาตา อยู่ในระดับมาก^{๑๙} และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาคมเพชร วชิรปัญญา (เรืองผา) ได้ทำวิจัยเรื่อง การนำหลักสัปติธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีการประยุกต์ใช้หลักสัปติธรรมในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบล ด้านความเป็นผู้รู้จักบุคคล อยู่ในระดับมาก^{๒๐} นอกจากนั้นยังไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ผลจากการศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรมของพระสงฆ์ในจังหวัดนนทบุรี ด้านบุคคลโปรปัญญาตา อยู่ในระดับปานกลาง^{๒๑}

๕.๒.๒ เปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ มีความแตกต่างกันออกไป เมื่อพิจารณาในแต่ละส่วน อภิปรายดังนี้

พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระเสถียร ฐิตสมปนโน ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน จำแนกตามปัจจัยของบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็น

^{๑๙}พระมหาศุภโชค มณีโชติ (มณีโชติ), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม ๗ ของเจ้าอาวาสในอำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์”.

^{๒๐}พระมหาคมเพชร วชิรปัญญา (เรืองผา), “การนำหลักสัปติธรรม ๗ มาประยุกต์ใช้ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น : กรณีศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี”.

^{๒๑}พระสามารถ อานนโท (เนตรแสง), “ภาวะผู้นำตามหลักสัปติธรรม”.

เกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน ไม่แตกต่างกัน คือ อายุ^{๒๒} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุรศักดิ์ ม่วงทอง** ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน^{๒๓} นอกจากนี้ ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรวิทย์ บุญยะดาช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสกรณีศึกษาจังหวัดเลย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๒๔}

พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระเสถียร ฐิตสมปนโน** ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน จำแนกตามปัจจัยของบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิ การศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน ไม่แตกต่างกัน คือ พรรษา^{๒๕} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุรศักดิ์ ม่วงทอง** ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน^{๒๖} นอกจากนี้ ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิทย์ บุญยะดาช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสกรณีศึกษาจังหวัดเลย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีพรรษาต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๒๗}

พระสงฆ์ที่มีการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระเสถียร ฐิตสมปนโน** ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบความเห็น

^{๒๒} พระเสถียร ฐิตสมปนโน, “ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๒.

^{๒๓} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช”, วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์), ๒๕๔๓.

^{๒๔} วรวิทย์ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย), ๒๕๕๐.

^{๒๕} พระเสถียร ฐิตสมปนโน, “ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”.

^{๒๖} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

^{๒๗} วรวิทย์ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”.

เกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน จำแนกตามปัจจัยของบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน ไม่แตกต่างกัน คือ วุฒิการศึกษานักธรรม^{๒๘} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุรศักดิ์ ม่วงทอง** ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน^{๒๙} นอกจากนั้น ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิธ บุญยะดาช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสกรณีศึกษาจังหวัดเลย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษานักธรรมต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๐}

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระเสถียร ฐิตสมปนโน** ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน จำแนกตามปัจจัยของบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน ไม่แตกต่างกัน คือ วุฒิการศึกษาบาลี^{๓๑} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **สุรศักดิ์ ม่วงทอง** ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า พระสงฆ์ที่มี วุฒิการศึกษาบาลีต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน^{๓๒} นอกจากนั้น ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิธ บุญยะดาช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสกรณีศึกษาจังหวัดเลย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษบาลี ต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๓}

พระสงฆ์ที่มีการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการ อำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์แตกต่างกัน โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ **พระเสถียร ฐิตสมปนโน** ได้วิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำกับการบริหารตาม

^{๒๘}พระเสถียร ฐิตสมปนโน, “ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”.

^{๒๙}สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

^{๓๐}วรวิธ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”.

^{๓๑}พระเสถียร ฐิตสมปนโน, “ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”.

^{๓๒}สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

^{๓๓}วรวิธ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”.

หลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร ผลการเปรียบเทียบความเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน จำแนกตามปัจจัยของบุคคล ได้แก่ อายุ พรรษา วุฒิการศึกษานักธรรม วุฒิการศึกษาบาลี และวุฒิการศึกษาสามัญ พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลที่ทำให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการบริหารวัด ในเขตตลิ่งชัน ไม่แตกต่างกัน คือ วุฒิการศึกษาสามัญ^{๓๔} และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สุรศักดิ์ ม่วงทอง ได้เสนอวิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่าพระสงฆ์ที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผู้นำที่พึงประสงค์ไม่แตกต่างกัน^{๓๕} นอกจากนี้ ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยของวรวิธ บุญยะดาช ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาสกรณีศึกษาจังหวัดเลย ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า เจ้าอาวาสที่มีวุฒิการศึกษาสามัญต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชน ที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ ๐.๐๕^{๓๖}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการพัฒนาประสิทธิภาพของพระสังฆาธิการ เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้มีความรับผิดชอบสูง

๒. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการสานสัมพันธ์งานบุญของอำเภอดาคลี เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

๓. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการอบรมพระสังฆาธิการเกี่ยวกับการทำงานเป็นหลัก เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้ที่มีความหนักแน่นในการทำงาน

๔. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการความเป็นอยู่อย่างพอเพียงของพระสังฆาธิการ เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีความเป็นอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย

๕. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอดาคลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการความสำคัญของเวลา เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้ตรงต่อเวลา ใช้เวลาทุกขณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด

^{๓๔} พระเสถียร ฐิตสมปนโน, “ภาวะผู้นำกับการบริหารตามหลักธรรมาภิบาล : กรณีศึกษาในวัดเขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร”.

^{๓๕} สุรศักดิ์ ม่วงทอง, “พุทธธรรมกับภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ : ศึกษาเฉพาะกรณี จังหวัดนครศรีธรรมราช”.

^{๓๖} วรวิธ บุญยะดาช, “ภาวะผู้นำในการพัฒนาชุมชนของเจ้าอาวาส : กรณีศึกษาจังหวัดเลย”.

๖. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการสืบสานประเพณีในอำเภอตากาลี เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการรู้จักประเพณี ความเชื่อของสังคม และนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนประชาชน

๗. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรจัดโครงการบริหารทรัพยากรบุคคลให้แก่พระสังฆาธิการ เพื่อส่งเสริมให้พระสังฆาธิการเป็นผู้เข้าใจในระบบงาน และมีศิลปะในการใช้บุคคลได้อย่างเหมาะสม

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

๑. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบให้มากขึ้น

๒. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้ที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนให้มากขึ้น

๓. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้ที่มีความหนักแน่นในการทำงานให้มากขึ้น

๔. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้ที่มีความเป็นอยู่อย่างสมถะเรียบง่าย

๕. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้ตรงต่อเวลา ใช้เวลาทุกขณะให้เกิดประโยชน์สูงสุด

๖. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้รู้จักประเพณี ความเชื่อของสังคม และนำมาประยุกต์ใช้ในการสอนประชาชนให้มากขึ้น

๗. พระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ ควรปรับปรุงตนให้เป็นผู้เข้าใจในระบบงาน และมีศิลปะในการใช้บุคคลได้อย่างเหมาะสม

๕.๓.๓ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรเปลี่ยนหลักธรรมที่ใช้ในการวิจัยเพื่อเป็นการส่งเสริมการนำหลักธรรมอื่นไปประยุกต์ใช้

๒. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์

๓. ควรศึกษาภาวะผู้นำเชิงพุทธของพระสังฆาธิการในอำเภอตากาลี จังหวัดนครสวรรค์ กับการสำเร็จขององค์กร